

1950 ÅRS VAL

Av partisekreterare GUNNAR SVÄRD

1948 års val gav till resultat två vinnare men ingen segrare. Både socialdemokraterna och folkpartiet kunde med rätta glädja sig åt betydande framgångar men ingen av dem åt en avgörande framgång.

1950 års val resulterade i en så påtaglig röstökning för regeringspartiet, att dess ledare med en viss självsäkerhet kan tala om ett stärkt regeringsunderlag. Den socialdemokratiska uppläggningsen av valpropagandan gick väsentligen ut på att framtvunga ett elektoratets godkännande av den sedan 1948 förda regeringspolitiken. Ansträngningarna gävo avsett resultat. Hrr Erlander och Sköld ha fått sin ansvarsfrihet. Minoritetsrevisorernas sakligt välgrundade försök till erinringar underkändes och styrelsen kan känna sig trygg i medvetande om sin av väljarna approberade förträfflighet.

Det ligger naturligtvis en fara i att den demokratiska maskinen i vårt land synbarligen håller på att förvandlas till ett instrument, som godkänner i efterhand. På detta sätt riskerar man att en aktiv demokrati förvandlas till en passiv. Man berövar väljaren rätten att peka ut de vägar som skola följas och ersätter den med en rättighet att nicka bifall så sent att ingen ändring i marschriktningen kan vidtagas.

Krafter, som äro betydligt starkare än majoritetens infall och regeringens planer, har ställt oss inför nödvändigheten att orientera om inom väsentliga avsnitt av vår politik. Händelsernas tryck har tvingat fram en första lösning på de mest trängande försvarsproblemen. Utvecklingen i världen kommer förmodligen att medföra nödvändigheten av en utrikespolitik av långt starkare aktivitet än den traditionella. Därmed är ingalunda sagt att vårt land skulle glida mot en anslutning till Atlantpakten, endast att medlemskapet i FN synes fordra ett långt starkare engagemang än man hittills räknat med och att de skandinaviska försvarsproblemen icke låta sig förvandlas till nulliteter, därför att utrikes-

ministern och framför allt försvarsministern så önskar. Vi står inför en nödtvungen omläggning av den ekonomiska politiken, vars omfattning och djup ingen ännu kan överblicka. Så mycket kan emellertid redan sägas som att de deklARATIONER, åt vilka särskilt finansministern ägnat sig under och närmast efter valet, på intet vis kunna motsvara lägets krav — knappast ens hans egen uppfattning om vad läget kräver.

Att i en sådan situation konsekvent och systematiskt underlåta att ange handlingslinjer är ytterst betänkligt. Icke ens oppositionen borde ha gjort sig skyldig till sådana underlåtenhetssynder. I insikt därom tillät sig högern också framlägga måhända trevande men dock genomtänkta förslag för de närmaste årens politik. Högern försökte medvetet föra diskussionen framåt. Tyvärr måste det konstateras, att detta — kvantitativt sett — icke ledde till framgång röstmässigt. Folkpartiet avstod helt, vilket onekligen vittnar om en djup inre förståelse för valmannens psyke. Bondeförbundet uppehöll sig nästan uteslutande vid allmänna önskemål och allmänna löften.

Regeringspartiet yttrade sig med märklig försiktighet om den närmaste framtiden. Under valdebatten gavs undvikande svar vid varje försök att pressa fram klara besked. Under de senaste årens valstrider har det blivit alltmer uppenbart att det socialdemokratiska partiets ledning fäster avgörande vikt vid de psykologiska omständigheterna för opinionsbildningen. Därom är i och för sig ingenting att säga. Varje valmakare gör detsamma — måste göra det. En fara lurar emellertid. Om man helt skjuter de politiska problemen åt sidan och lika helt förlitar sig på möjligheterna att skapa en myt — myten om folkets förtroende för regeringen — förhindrar man en saklig offentlig diskussion. Slutresultatet kan bli en handlingsoduglig demokrati, en liten grupp som regerar och en väldig massa som är regerad. Detta kan icke ha varit slutmålet för den kamp där socialdemokraterna gjort en hedrande insats, kampen för aktiva medborgarinsatser i samhällsarbetet.

1950 års val kan således icke sägas ha lämnat några anvisningar för framtiden. Det blev — tyvärr — endast ett mycket allmänt uttalande, av vilket knappast någonting annat med säkerhet kan utläsas än att den sittande regeringen förstått inge en majoritet inom folket ett visst förtroende.

Att det främst är statsminister Tage Erlander som åtnjuter detta förtroende är uppenbart. Statsministern har energiskt och framgångsrikt gjort insatser i valarbetet. Han har fått kontakt med

människorna. Hans stridsglädje och hans upptränade förmåga att i lämpliga ögonblick imitera en väckelsepredikant från sekelskiftet har givit honom gehör. Tage Erlander vinner mark. 1950 har han vunnit sin första personliga valseger.

Den väsentliga förstärkningen har statsministern erövat åt sitt parti från kommunisterna. Icke minst av detta skäl måste hans ställning inom och utom det egna partiet ha starkt förbättrats. Han står i centrum och kommer att stå där så långt fram i tiden som det nu lönar sig att diskutera.

Att statsministern har sin egen krets inom regeringen har länge varit bekant. Att denna krets drivit en egen linje är också uppenbart. Denna linje skiljer sig måhända mera till nyansen från de övriga regeringsledamöternas men är icke desto mindre tämligen markant. Statsministerns motstånd mot varje tanke på samarbete med kommunisterna är utpräglad. Oppositionen har inga skäl att på den punkten söka vilseleda opinionen. Härav och av valutgången borde man snarare kunna draga den slutsatsen att man alldeles bortser i fortsättningen från de kommunistiska figurerna i riksdagen. Oppositionen bör kunna kräva att regeringspartiet helt avstår från den medvetna eller omedvetna lusten att räkna in kommuniströster i sitt parlamentariska underlag men samtidigt måste oppositionen vara beredd att också för sin del bortse från eventuella medlöpare av kommunistisk kulör vid särskilda tillfällen.

Tage Erlander har visat en viss lust till samarbete i begränsade frågor. Överläggningarna mellan de demokratiska partiledarna har därvidlag fått tjäna som instrument. Möjligheterna för sådant samarbete bör vara större efter än före valet. Själva valhandlingen ägde dock rum endast några dagar efter det att uppgörelsen i försvarsfrågan offentliggjorts. Den då träffade överenskommelsen innebar icke endast ett beslut om förstärkningar av vårt försvar utan naturligtvis också ett ekonomiskt krav på svenska folket. Såväl socialdemokraterna som högern voro angelägna att hålla svenska folket underkunnigt om den finansiella sidan av problemet. Det kan icke visas att någotdera partiet förlorade på denna sin öppenhet eller på grund av sina ansträngningar att nå en uppgörelse. Detta resultat borde vara ägnat att jämna vägen för nya uppgörelser i begränsade och sakliga sammanhang. Sådana stå ingalunda i någon motsättning till kravet på oppositionens skyldighet att hålla regeringen varm. De äro endast ett uttryck för en hos förnuftiga människor naturlig fallenhet att med bortseende

från prestigeskäl träffa förnuftiga överenskommelser, där sådant kan ske.

Allt tyder på att vissa sonderingar hava gjorts och kanske fortfarande göras om möjligheterna att bredda regeringsunderlaget till att även omfatta bondeförbundet. Villigheten inom bondeförbundet till en sådan förbindelse torde icke vara särskilt allmän. Den finns emellertid — även utanför hr von Helands person. Svårigheterna torde väl närmast ligga på det planet, att regeringen för närvarande har mycket litet att erbjuda bondeförbundet rent praktiskt, så litet att det icke kan uppväga de risker en koalition skulle skapa för bondeförbundsförluster vid 1952 års riksdagsmannaval. En reform av vallagstiftningen, som gör karteller överflödiga, torde icke vara tillräcklig hur trängande än behovet av en sådan kan vara. I Uppsala län hade bondeförbundet ca 2 400 röster mer än högern. Bondeförbundet fick 6 landstingsmandat, högern 2.

Man torde väl kunna räkna med en regeringsombildning under höstens lopp. Statsministern lär icke hur länge som helst kunna fortsätta med den personuppsättning han för närvarande har till sitt förfogande. Av intresse vid denna »person-rekonstruktion» är endast i vilken mån den nya generationen socialdemokrater kommer att släppas fram till taburetterna. Den lär icke i längden komma att nöja sig med landshövdingefåtöljer.

Folkpartiet fick vidkännas en röstminskning. Det är ännu för tidigt att yttra sig om vad detta innebär, en tillfällig motgång eller en vändning i konjunkturen. Överskattas bör emellertid icke det inträffade. Ur borgerliga synpunkter är motgången beklaglig men kunde den bidra till en vilja i folkpartiledningen att skapa större klarhet om den egna politikens mål och medel, skulle den ha fyllt en uppgift. På en punkt är ett besked och ett snart besked förhållandevis angeläget. I vissa folkpartikretsar har utgången av valet i Göteborg tolkats som en seger för tanken att folkpartiet bör avstå från borgerlig samverkan. I själva verket torde det där röra sig om en framgång för Göteborgs-Posten och dess habile chefredaktör, Harry Hjärne, som icke blott visat sig kunna värva prenumeranter utan också röster. Om folkpartiet i någon större utsträckning har för avsikt att ställa sig utanför den borgerliga kartellen bör detta snarast meddelas. Det bör meddelas innan en rad förstakammarval äger rum.

För högern innebar valutgången en besvikelse. Man hade haft skäl att räkna med en viss framgång i förhållande till 1948. Partiets allmänna anseende har vuxit. Tecken tyder på att en bredare

förankring håller på att åstadkommas. Den målmedvetenhet som utmärkt partiet i dess riksdagsarbete och mångenstädes i det kommunala arbetet har vunnit respekt. Trots detta uteblev i stort sett framgången.

Naturligtvis kan man genom en serie efterrationaliseringar förklara detta. Man kan erinra om att tiden varit för kort, att ett parti, som driver en egen genomtänkt linje, måste ha mera tid än ett som icke har något eget ansikte. Det finns grundad anledning att tala om brister i organisationen — särskilt i dess yttersta led, lokalföreningarna ute på de olika orterna. Underlägsenhet i press har synbarligen spelat en mycket stor roll.

Alla dessa förklaringar ha sitt värde. Även ett tigerhjärta behöver ju tröst. Det väsentliga är dock åtgärder för framtiden. Det politiska underlaget för en framgång 1952 håller på att skapas. Nu gäller det att åstadkomma det personliga och organisatoriska och att åstadkomma det i tid. Högern har begränsade möjligheter att erövra de lättrorliga själar man vinner under själva valstridens hektiska månader. För högerpartiet och dess medarbetare gäller det att under de två valfria åren vi nu har framför oss öka bredden och skapa ett gehör för sansade och förnuftiga resonemang — för en konservativ renässans. Grunden för den har visat sig existera — i 1950 års kommunalval.
